

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

งานบริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นงานในความรับผิดชอบของ "โต๊ะครู" ซึ่งมีฐานะเป็นทั้งเจ้าของ, ผู้จัดการและครูใหญ่ ในขณะที่เดียวกัน รับผิดชอบในงานบริหารการศึกษาทั้ง 5 ประเภท คือ งานด้านวิชาการ งานด้านบุคคล งานด้านกิจกรรมนักเรียน งานด้านธุรการ การเงินและบริการ และงานด้านสัมพันธ์กับชุมชน แต่การจัดการเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันยังไม่บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเท่าที่ควร ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องดำเนินการและปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายให้ได้ ในการวิจัยครั้งนี้ทำให้สามารถทราบผลการบริหารงานโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยสรุปดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามมี 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหารภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอและหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกฝ่ายหนึ่งคือผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ครูใหญ่ และอีกกลุ่มหนึ่งก็คือครูผู้สอน ได้แก่ ครูสอนวิชาศาสนาอิสลามและครูสอนวิชาสามัญ ปรากฏว่า ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 35 ปีขึ้นไป มีวุฒิ ป.กศ.สูง และปริญญาตรี ส่วนน้อยที่มีวุฒิ ป.กศ. และปริญญาโท สำหรับครูใหญ่นั้น มีอายุกระจายตั้งแต่ 20 ปี ถึง 50 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมปีที่ 4 ถึงประถมปีที่ 7 ส่วนน้อยที่มีวุฒิต่างครู ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิต่างครู ส่วนครูผู้สอนนั้น ส่วนใหญ่ก็เป็นเพศชาย มีอายุกระจายเช่นเดียวกับครูใหญ่ มีความรู้ระดับ

ประณมปีที่ 4 และประณมปีที่ 7 เป็นส่วนมาก และส่วนน้อยที่มีวุฒิทางครู

2. ระเบียบปฏิบัติและกระบวนการที่ใช้ในการบริหารงานของโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร พ.ศ. 2497 แต่มี "โคตะครู" เป็นเจ้าของโรงเรียนซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย มีฐานะเป็นทั้งเจ้าของ ผู้จัดการและครูใหญ่ในขณะเดียวกัน และส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 95 ยังต้องนอนนับในการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายอยู่ เพราะเจ้าของหรือครูใหญ่ยังไม่เข้าใจในระเบียบการจัดสถานศึกษาของทางราชการและยังใช้ภาษาไทยได้ไม่ดีเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ของครูใหญ่ในด้านการวิชาการ ด้านธุรการและสถิติต่าง ๆ จึงต้องตกเป็นหน้าที่ของครูสอนวิชาสามัญช่วยเหลือจัดทำ โรงเรียนใดที่ไม่มีครูสอนวิชาสามัญ งานเกี่ยวกับบัญชี ทะเบียนและสถิติต่าง ๆ จึงมักจะไม่เรียบร้อยเท่าที่ควร โรงเรียนส่วนใหญ่จะเปิดสอนวิชาสามัญถึงระดับประณมปีที่ 7 หรือการศึกษานู้นใหญ่ระดับ 3 ส่วนที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือการศึกษานู้นใหญ่ระดับ 4 มีเป็นส่วนน้อย อัตราส่วนระหว่างนักเรียนที่เรียนทั้งวิทยาศาสตร์และวิชาสามัญ กับนักเรียนที่เรียนเฉพาะวิทยาศาสตร์อย่างเดียว เป็นร้อยละ 26.10 ต่อ 73.90 หรืออัตราส่วน 1 ต่อ 2.8

3. การปฏิบัติงานบริหารการศึกษาทั้ง 5 ประเภท ตามความเห็นของผู้บริหารภายนอกโรงเรียน ครูใหญ่และครูผู้สอน สรุปได้ดังนี้

3.1 งานบริหารด้านวิชาการ ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในระดับน้อย ส่วนครูใหญ่เห็นว่าอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย และครูผู้สอนเห็นว่า โรงเรียนปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้ เมื่อคิดโดยเฉลี่ยแล้ว จะเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานด้านวิชาการอยู่ในระดับที่น้อย

3.2 งานบริหารด้านบุคคล ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานด้านนี้อยู่ในระดับน้อย ในขณะที่เดียวกับครูใหญ่เห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับปานกลาง และครูผู้สอนเห็นว่าอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานด้านบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย

3.3 งานบริหารงานกิจการนักเรียน ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานนี้อยู่ในระดับที่น้อย ครูใหญ่เห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานนี้ค่อนข้างน้อย และครูผู้สอนเห็นว่าอยู่ในระดับที่น้อยเช่นเดียวกัน กล่าวโดยสรุปแล้วจะกล่าว ประชากรทั้ง 3 กลุ่มต่างก็เห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับที่น้อย

3.4 งานบริหารธุรการ การเงินและบริการต่าง ๆ ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานนี้อยู่ในระดับที่น้อย ส่วนครูใหญ่และครูผู้สอนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานนี้อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ประชากรทั้ง 3 กลุ่มต่างก็เห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานธุรการ การเงินและบริการต่าง ๆ อยู่ในระดับที่น้อย

3.5 งานบริหารงานสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานนี้อยู่ในระดับที่น้อย ส่วนครูใหญ่และครูผู้สอนต่างก็มีความเห็นสอดคล้องกันกับผู้บริหารภายนอกโรงเรียนว่า โรงเรียนปฏิบัติตามงานสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับที่น้อย

เมื่อนำความคิดเห็นของประชากรทั้ง 3 กลุ่มมาจัดอันดับว่า โรงเรียนปฏิบัติตามงานประเภทใดมากน้อยเพียงใดในความคิดเห็นของประชากรแต่ละกลุ่มได้ดังนี้

ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานบริหารบุคคลเป็นอันดับแรก งานบริหารธุรการ การเงินและบริการเป็นอันดับที่สอง งานบริหารกิจการนักเรียนเป็นอันดับที่สาม งานสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอันดับที่สี่ และงานด้านวิชาการเป็นอันดับที่ห้าสุดท้าย

ครูใหญ่มีความเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติตามงานบริหารบุคคลเป็นอันดับแรก งานบริหารธุรการ การเงินและบริการเป็นอันดับที่สอง งานด้านวิชาการเป็นอันดับที่สาม งานบริหารกิจการนักเรียนเป็นอันดับที่สี่ และงานสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอันดับสุดท้าย

ครูผู้สอนมีความเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานการบริหารธุรการ การเงินและบริการ เป็นอันดับแรก งานบริหารคานบุคคลเป็นอันดับที่สอง งานบริหารคานวิชาการ เป็นอันดับที่สาม งานบริหารกิจการนักเรียนเป็นอันดับที่สี่ และงานบริหารคานสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอันดับสุดท้าย

4. ปัญหาเกี่ยวกับงานคานวิชาการ

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับงานคานวิชาการ

4.1.1 ผู้บริหารโรงเรียนไม่มีความรู้ทางคานวิชาการ ไม่มีวุฒิทางครู วุฒิสามีอยู่ส่วนใหญ่เป็นประณปีที่ 4 และประณปีที่ 7

4.1.2 ขาดคานารเรียนและหนังสือประกอบการสอน ตลอดจนถึงวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้การเรียนการสอนดีขึ้น

4.1.3 ขาดการนิเทศช่วยเหลือที่ควรจากผู้มีหน้าที่นิเทศ คือ ศึกษาธิการอำเภอและศึกษาพิเศษ

4.1.4 ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจและสนับสนุนงานคานวิชาการน้อยไป

4.1.5 ครูสอนวิชาสามัญต้องไปทำหน้าที่แทนครูใหญ่ในหลาย ๆ คาน ทำให้ผลได้ทางคานวิชาการลดลง

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับงานคานบุคคล

4.2.1 โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนราษฎร์ จัดตั้งและบริหารโดยเอกชน แต่มีครูส่วนหนึ่งไปช่วยสอนเป็นข้าราชการ ทำให้เข้ากันไม่สนิทนัก

4.2.2 โรงเรียนขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะในคานการเงิน คานธุรการ ต้องใช้ครูสอนวิชาสามัญมาทำหน้าที่แทน

4.2.3 ครูผู้สอนมีวุฒิคำ โดยเฉพาะครูสอนวิชาศาสนาไม่มีความรู้ทางคานวิชาครูเลย

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับงานค้ำกิจการนักเรียน

4.3.1 โรงเรียนกักกันและแบ่งแยกนักเรียนระหว่างเพศมาก ทั้งในและนอกเวลาเรียน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมนักเรียนมาก

4.3.2 วิชาศาสนาและวิชาสามัญ แบ่งกันเรียนเป็น 2 ผลิต ๆ ละครึ่งวัน จึงทำให้หาโอกาสที่จะทำกิจกรรมได้ยาก

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับงานธุรการ การเงินและบริการ

4.4.1 ไม่มีการติดตามผลการใช้จ่ายเงินอุดหนุนที่ได้รับจากทางราชการ ว่าได้ใช้จ่ายไปตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด

4.4.2 มีการตรวจสอบบัญชีการเงินในโรงเรียนจากทางราชการน้อย

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับงานค้ำสัมพันธ์กับชุมชน

4.5.1 โรงเรียนมักจะมีกิจกรรมครั้งละหลาย ๆ วัน เมื่อมีกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

4.5.2 บุคคล 3 ฝ่าย มักจะเข้ากันได้ยากมาก คือ ฝ่ายปกครอง คือ กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายสั่งสอนศาสนาได้แก่ โต๊ะครูฝ่ายหนึ่ง และฝ่ายศาสนาอื่นได้แก่ อิหม่าม, บิหลั่น และกอเค็บอีกฝ่ายหนึ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบสภาพทั่วไปของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังต่อไปนี้

1. ระเบียบและกระบวนการที่ใช้ในการบริหารงานโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 โดยอนุโลม ที่กล่าวว่า "โดยอนุโลม" นั้น เนื่องจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเคยเป็นสถานที่สอนศาสนาที่เรียกว่า "ปอเนาะ" มาก่อน แต่ทางราชการได้ปรับปรุงและให้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนราษฎร์ ใน พ.ศ. 2504 ทั้ง ๆ ที่ทางค่าน "ปอเนาะ" เองไม่พร้อมและไม่เต็มใจที่จะเปลี่ยนสภาพจากปอเนาะมาเป็นโรงเรียนราษฎร์ ที่กล่าวว่าไม่พร้อมนั้น ไม่พร้อมด้วยประการทั้งปวง ตั้งแต่บุคลากรสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ทางราชการจึงต้องอนุโลมโดยส่งครูสอนวิชาสามัญซึ่งเป็นข้าราชการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเข้าไปช่วยสอน และระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ก็มีไม่เคร่งครัดเท่าที่ควร

ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 นั้น จะต้องมี "เจ้าของ" โรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการตั้ง การดำรงและการเลิกตั้งโรงเรียน มี "ผู้จัดการ" รับผิดชอบด้านปกครองโรงเรียน เป็นผู้ดำเนินงานฝ่ายธุรการ ควบคุมครูใหญ่ ครู และนักเรียนในโรงเรียน และมี "ครูใหญ่" รับผิดชอบในงานฝ่ายวิชาการของโรงเรียน เป็นหัวหน้าควบคุมครูและนักเรียนในโรงเรียน แต่ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น มี "โต๊ะครู" เป็นเจ้าของโรงเรียน มีฐานะเป็นทั้งเจ้าของ, ผู้จัดการและครูใหญ่ในขณะเดียวกัน ฉะนั้น การที่โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าหรือล้มเหลว ก็ขึ้นอยู่กับ "โต๊ะครู" แต่เพียงผู้เดียว

เมื่อพิจารณาจากทางค่าน "โต๊ะครู" ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบทางด้านการจัดการศึกษาทั้งหมดในโรงเรียน แต่ไม่มีความรู้ในหลักบริหารการศึกษาเลย มีความรู้ "วุฒิสามัญ" ในระดับชั้นประถมปีที่ 4 และประถมปีที่ 7 ถึงร้อยละ 68 และไม่มีความรู้

ทางค่านวิชาครูถึงร้อยละ 72 การใช้ภาษาไทยของไต่ครูก็ไม่ดีเท่าที่ควร อาชีพหลักของไต่ครู คือการทำสวนและทำนา

การที่ไต่ครูจัดตั้ง "ปอเนาะ" ขึ้นและมาปรับปรุงเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในภายหลังนั้น จุดมุ่งหมายสำคัญคือ การสอนศาสนาอิสลาม จุดมุ่งหมายเดิมมิได้มุ่งที่จะสอนวิชาสามัญหรือวิชาชีพแต่อย่างใด เมื่อทางราชการบรรจุวิชาสามัญและวิชาชีพเข้าไปในโรงเรียน ย่อมทำให้เวลาที่ใช้ในการสอนศาสนาลดลง และทำให้ความไม่พอใจให้เกิดแก่ "ไต่ครู" เป็นธรรมดา จะเห็นว่า ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่มีการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ จะมีนักเรียนที่เรียนวิชาศาสนาอย่างเดียวแต่ไม่เรียนวิชาสามัญด้วยถึงร้อยละ 73.90 และที่เรียนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญด้วยเพียงร้อยละ 26.10 เท่านั้น

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามบางโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาสามัญด้วย แต่ในภายหลังไม่มีนักเรียนมาเรียนวิชาสามัญ โดยเรียนวิชาศาสนาอย่างเดียว ทางราชการก็มีได้จัดการให้มีการ เปิดสอนเฉพาะเป็นโรงเรียนราษฎร์แต่อย่างใด และโรงเรียนเหล่านี้ทางราชการก็ปล่อยให้พลละเลยไม่ได้มีการตรวจตราอีกต่อไป ทำให้ถอยหลังกลับไปสู่สภาพของ "ปอเนาะ" ตามเดิม

จากที่กล่าวมาแล้ว ทำให้มองเห็นว่า การที่จะปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพที่ดี ก็ต้องใช้เวลาอีกไม่น้อยทีเดียว ทั้ง ๆ ที่ใช้เวลาในการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเป็นจำนวน 16 ปีแล้วก็ไม่ดีขึ้นกว่าเดิมเท่าใดนัก ทางราชการก็ควรจะสอดส่องตรวจตราให้เคร่งครัดและทั่วถึงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีการอบรมผู้บริหารและครูผู้สอนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาของชาติ ศาสนานั้นมีความสำคัญส่วนหนึ่ง แต่การศึกษาก็มีความสำคัญต่อการดำรงชีพในสังคมเช่นเดียวกัน

2. งานบริหารการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 5 ประเภท เป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนว่า ได้ดำเนินการแต่ละประเภทมากน้อยเพียงใด

งานบริหารค่านิชาการ จากผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนและครูผู้สอนเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านิชาการน้อย ส่วนครูใหญ่เห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านิชาการนี้ค่อนข้างน้อย และปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยของประชากรทั้ง 3 กลุ่มเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านิชาการนี้เป็นอันดับที่ 3 แสดงว่า โรงเรียนให้ความสำคัญของงานบริหารค่านิชาการน้อยทั้ง ๆ ที่งานทางค่านิชาการนี้มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในจำนวนงานบริหารทั้ง 5 ประเภทของงานบริหารการศึกษา ตามหลักบริหารการศึกษาที่ว่า งานบริหารค่านิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนในโรงเรียน¹ และ เอ็ดเวิร์ด คัมบลิว สมิธ (Edward W. Smith) ยังให้ความสำคัญของงานค่านิชาการถึงร้อยละ 40 ในจำนวนงานบริหารการศึกษาทั้งหมดในโรงเรียน ที่ผู้บริหารต้องรับผิดชอบ² แสดงว่า การบริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ได้เป็นไปตามทฤษฎีและหลักบริหารการศึกษา ทำให้คุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ จึงควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยหันมาสนใจงานค่านิชาการให้มากขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

¹ ภิญโญ สาร, หลักบริหารการศึกษา (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2516) หน้า 255 - 273.

² Edward W. Smith, Stanley W. Kronse and Mark M. Athinson, The Education Encyclopedia, (New Jersey : Prentice-Hall, 1961) p. 170.

งานบริหารค่านบุคคลซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของการบริหาร เป็นการจัดการ เกี่ยวกับการ เลือกรับคนเข้าทำงานตามความรู้ความสามารถให้มีจำนวนเพียงพอแก่งาน และ การใช้คนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด จากผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารภายนอกโรงเรียน เห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านนั้นน้อย ครูใหญ่เห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานในระดับ ปานกลางและครูผู้สอนเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติค่านนี้ค่อนข้างน้อย และเมื่อคิดโดยเฉลี่ย แล้วจะเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านนี้อยู่ในระดับค่อนข้างน้อยทั้ง ๆ ที่เมื่อจัดลำดับ แล้วงานค่านบุคคลากรนี้โรงเรียนได้ปฏิบัติเป็นลำดับที่ 1 แสดงว่า ผู้บริหารโรงเรียนให้ ความสำคัญของงานค่านนี้มากที่สุดแก่ปฏิบัติค่านน้อย ควรจะได้ปรับปรุงและให้ความสนใจงาน ค่านนี้ให้มาก ซึ่งทางที่ถูกต้องควรให้ความสำคัญของงานค่านวิชาการ เป็นอันดับแรกและงาน บริหารบุคคลเป็นอันดับรอง เพราะการบริหารงานบุคคลเป็นหัวใจของการบริหาร หน่วย งานใด ๆ จะบรรลุเป้าหมายหรือไม่ จะมีประสิทธิภาพเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความร่วม มือของบุคคลทุกคนและทุกฝ่าย ถ้าผู้บริหารขาดความสามารถในการบริหารงานบุคคล แม้จะมีวัสดุอุปกรณ์ครบครันก็จะดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้ยาก

งานบริหารค่านกิจการนักเรียน เป็นการบริหารและนิเทศบรรรคากิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนนอกเหนือไปจากงานสอนในห้องเรียน จากผลการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านนั้นน้อย ครูใหญ่เห็นว่าโรงเรียน ได้ปฏิบัติงานค่านนี้ค่อนข้างน้อย และครูผู้สอนก็เห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติงานค่านนั้นน้อย และ เมื่อนำมาจัดลำดับแล้ว จะพบว่างานค่านนี้โรงเรียนได้ปฏิบัติเป็นลำดับที่ 4 จะเห็นว่า โรงเรียนให้ความสำคัญของงานค่านนั้นน้อย ทั้ง ๆ ที่งานบริหารโรงเรียนก็คืองานทั้งหมด ที่จัดการ เกี่ยวกับนักเรียนและ เพื่อนนักเรียนเป็นสถานที่พัฒนาคน ผู้บริหารจึงควรให้ความ สนใจและให้ความสำคัญแก่กิจการนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น

งานบริหารค่านธุรการ การเงินและบริการต่าง ๆ เป็นงานบริหารที่ทำเพื่อ

อำนวยความสะดวกหรือส่งเสริมให้งานสอนประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น มีชิ้นงานที่สำคัญกว่างานวิชาการหรืองานสอน จากผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้บริหารภายนอกโรงเรียนเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านี้น้อย ครูใหญ่และครูผู้สอนมีความเห็นสอดคล้องกันว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านี้น้อยกว่าคนอื่น เมื่อถูกถามเจตคติความคิดเห็นจากทุกฝ่ายแล้ว จะเห็นว่าโรงเรียนปฏิบัติงานค่านี้อยู่ในลำดับที่ 2 แสดงว่าโรงเรียนให้ความสำคัญของงานค่านี้นี้มากกว่างานทางค่านี้อื่นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แต่แม้ว่าจะให้ความสำคัญมากกว่า ก็ยังปฏิบัติงานค่านี้อยู่ในระดับที่น้อย

งานบริหารค่านี้นี้สัมพันธ์กับชุมชน จากผลการวิจัยปรากฏว่า ประชากรทั้ง 3 กลุ่ม ต่างก็เห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านี้น้อย และเมื่อคิดโดยเฉลี่ยแล้วจะเห็นว่าโรงเรียนได้ปฏิบัติงานค่านี้นี้เป็นลำดับที่ 5 ซึ่งเป็นลำดับสุดท้าย แสดงว่าโรงเรียนให้ความสำคัญของงานค่านี้น้อยที่สุดทั้ง ๆ ที่โรงเรียนเป็นระบบหนึ่งของสังคมที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อรับหน้าที่ในการฝึกอบรมเยาวชน ถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม รักษาและเพิ่มพูนวิทยาการต่าง ๆ สำหรับสังคม โรงเรียนจึงจำเป็นต้องติดต่อกับชุมชนภายนอก โดยเฉพาะโรงเรียนในสังคมประชาธิปไตย ควรเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน โรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างที่ไม่แยกจากกันไม่ได้ แต่จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าโรงเรียนให้ความสำคัญของงานค่านี้น้อยเกินไป จึงควรปรับปรุงงานค่านี้นี้ให้มากยิ่งขึ้นให้สมกับที่ใคร่ชื่อว่า โรงเรียนเป็นระบบหนึ่งของสังคม และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคน

ขอเสนอแนะ

ระเบียบปฏิบัติและกฎหมายเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์ซึ่งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเหล่านี้ต้องปฏิบัติตาม แต่ได้รับการผ่อนผันกันเรื่อยมามิได้เคร่งครัดตามระเบียบเท่าใดนัก ทางราชการได้ดำเนินการปรับปรุงปอเนาะมาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนแปรสภาพมาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันนี้ เป็นเวลารวม 16 ปีแล้ว การปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายก็ยังคงผ่อนผันเรื่อยมา และปรากฏว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังไต่ผลไม่เป็นที่น่าพอใจนัก ฉะนั้น จึงเห็นสมควรจะได้เคร่งครัดระเบียบและกฎหมายและกวดขันให้มากกว่าเดิม ให้โรงเรียนได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายยิ่งขึ้น เพราะได้ผ่อนผันมานานพอสมควรแล้ว ถ้าจะผ่อนผันต่อไปอีกก็จะอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด โรงเรียนใดที่คงสอนวิชาสามัญแล้ว ทางราชการก็ควรดำเนินการให้เพิกถอนทะเบียนเสีย มิฉะนั้นจะกลายเป็นโรงเรียนเถื่อนที่ถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อโรงเรียนเหล่านี้มิได้ทำการสอนวิชาสามัญ ทางราชการก็เข้าไปตรวจสอบไม่ได้เพราะไม่มีหลักฐาน บัญชี ทะเบียนหรือสถิติที่จำเป็นต่าง ๆ ทางราชการหวังที่จะให้โรงเรียนเลิกลงไปเองเมื่อไม่มีนักเรียนสมัครเข้าเรียนซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังนิยมผู้ที่ศึกษาวิชาศาสนาอยู่มาก โตะครูจึงสอนไปเองตามใจชอบ เพราะขาดการควบคุมจากทางราชการ โดยถือว่าเป็นโรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย

งานบริหารค่านวิชาการศึกษา ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ควรหมั่นปรับปรุงงานค่านวิชาการศึกษา จัดทำคู่มือครู จัดหาหนังสือประกอบการสอนและให้การตรวจเยี่ยมโรงเรียนเพื่อหาทางช่วยเหลือหรือปรับปรุงแก้ไขงานค่านวิชาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ควรจัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้ทราบผลการดำเนินงานและหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ทางการเงินที่ทางราชการมอบให้โรงเรียนเป็นเงินอุดหนุน เป็นการมอบให้โดยไม่มีข้อผูกพันใด ๆ ไม่มีการควบคุมว่าโรงเรียนได้ใช้จ่ายไปถูกต้องตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และโดยผลเป็นอย่างไร ฉะนั้น ทางราชการก็ควรจะดำเนินการให้รัดกุมยิ่งขึ้น จ่ายเงินโดยมีข้อผูกมัด จ่ายโดยมีวัตถุประสงค์และมีการตรวจสอบได้

การบริหารงานบุคคล ควรจัดระบบงานบริหารให้มีสภาพคล่องคืบหน้ามากกว่าที่เป็นอยู่ ระหว่าง "โต๊ะครู" หรือเจ้าของโรงเรียน ครูสอนวิชาศาสนาและครูสอนวิชาสามัญ เพราะปรากฏว่า แต่ละฝ่ายยังเข้ากันไม่สนิทนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายครูสอนวิชาสามัญกับโต๊ะครู และครูสอนวิชาศาสนา

ควรให้อำนาจแก่ครูใหญ่บางในการพิจารณาขอความดีความชอบให้แก่ครูสอน วิชาสามัญ ในโรงเรียนของตน

ควรส่งเสริมทางค่านาชีพให้มากกว่าเท่าที่เป็นอยู่ เพราะนักเรียนจะได้ใช้ประโยชน์เมื่อสำเร็จจากโรงเรียนไปแล้ว

ควรจะรวมโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันเข้าเป็นกลุ่มโรงเรียน มีการรวมกลุ่มครูสอนมีหัวหน้ารับผิดชอบ อาจจะรวมสอนเป็นที่เดียวหรือแยกกัน โดยมีครูเป็นผู้เก็บสอน จะไม่มีการให้ครูได้สับเปลี่ยนวิชาสอนตามความถนัด โรงเรียนใดที่เป็นโรงเรียนเล็กเกินไปก็ควรไปรวมกับโรงเรียนใหญ่จะได้ไม่เสียกำลังงานของครูโดยใช่เหตุ ที่จะต้องแยกย้ายกันสอนนักเรียนเพียงโรงเรียนละไม่กี่คน

ควรทำการสำรวจครูสอนวิชาศาสนาเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน ถึงความรู้ความสามารถในการสอน และควรกำหนดคุณสมบัติของครูสอนวิชาศาสนาให้แน่นอน เป็นต้นว่า ผู้ที่จะเป็นครูสอนวิชาศาสนาได้นั้น ควรมีความรู้วิชาสามัญไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้น

จัดให้มีบริการแนะแนวไปตามโรงเรียนต่าง ๆ กล่าวคือ ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการแนะแนวไปตามกลุ่มโรงเรียนต่าง ๆ ถ้ากลุ่มโรงเรียนใดมีความสนใจในวิชาชีพแขนงใดก็ดำเนินการให้มีหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ไปช่วยสอนให้ ซึ่งหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ก็จะสอนเคลื่อนที่เรื่อยไปตามความต้องการของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต

เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับงานบริหารการศึกษาทั้ง 5 ประเภท ในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ งานด้านวิชาการ งานด้านบุคคล งานด้านกิจการนักเรียน งานด้านธุรการ การเงินและบริการ และงานด้านสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งเป็นงานบริหารที่ครอบคลุมงานทั้งหมดภายในโรงเรียน ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ถ้าหากจะมีการวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอีกในอนาคต มีเรื่องที่น่าสนใจและควรทำการวิจัยอย่างยิ่งคือ

1. ควรวิเคราะห์การบริหารงานแต่ละประเภทให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น จะได้หาทางแก้ไขเป็นประเภท ๆ ไป

2. เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพราะเกี่ยวกับเรื่องนี้มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ควรจะทำการวิจัยให้เห็นชัดว่า ฝ่ายไหนรับผิดชอบอย่างไร เช่น ศึกษาในเทศก์เขต ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาในเทศก์จังหวัด และเจ้าหน้าที่วิชาการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนที่ประจำอยู่ ณ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนั้น ๆ

3. เกี่ยวกับความต้องการทางวิชาการของนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เพราะจากผลการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า มีนักเรียนที่เรียนวิชาสามัญเพียงร้อยละ 26.10 เท่านั้น นอกนั้นเรียนวิชาศาสนาเพียงอย่างเดียวถึงร้อยละ 73.90 ซึ่งควรทำการวิจัยว่า นักเรียนจำนวนนี้มีความต้องการทางวิชาการอย่างไรหรือทางวิชาอื่น ๆ ใด.